

‘श्री. माधवराव भिडेचे पुस्तक म्हणजे ईश्वरालाही ब्राईट करण्याचा सुंदर प्रयत्न!’

‘श्री. माधवराव भिडेचे पुस्तक म्हणजे ईश्वरालाही ब्राईट करण्याचा सुंदर प्रयत्न!’

प्रसंग- भाऊंच्या हस्ते माधवराव भिडे यांच्या पुस्तकाचे प्रकाशन

दि. २४-०९-२००६, स्थळ - रवींद्र नाट्य मंदिर, प्रभादेवी, मुंबई

‘वाचन संस्कृती’ भाऊंचा जिद्दाळ्याचा विषय. पुस्तके-ग्रंथ केवळ संग्रही ठेवण्यात मोटेपणा नाही, तर ती वाचण्यात, त्याचा चौफेर अभ्यास करण्यात ज्ञानात्मक आनंद आहे. ‘सेतुमाधव’ या श्री. माधवराव भिडे यांच्या पुस्तकाच्या प्रकाशनानिमित्तचे प्रस्तुत भाषण आपण वाचणार आहात. महाराष्ट्रीयन समाजाच्या! काही शक्तिशाली तर काही नकारात्मक बाजू आहे. महाराष्ट्रीयन माणसाने स्वतःला कायम जागृत ठेवून काय करण्याची गरज आहे याचे सूक्ष्म दाखले, या भाषणात आहेत. भाऊंनी लेखकाच्या जीवनशैलीचाही विचार इथे रोचक शब्दात मांडला आहे आणि ‘सेतुमाधव’ पुस्तकाचा सूक्ष्म अभ्यास करून त्यातील मर्मस्थानावरही समर्पक उदाहरणे देत बोट ठेवले आहे. श्री. भिडे मुळात इंजीनियर, एल.एल.बी.ही होतात, कविता लिहितात, नाटकातल्या त्यांच्या भूमिकाही रंगतात, पत्नी एम्.डी. वैद्यकीय क्षेत्रातील सहधर्मचारिणीबरोबर कौटुंबिक सुखसमाधानाची वाटचाल करतात. मातृभक्ती-पितृभक्तीचा उच्च आदर्श श्री. भिडेच्या वैयक्तिक जगण्यातील शुचिता वाचकाला अंतर्मुख करते तर ईश्वराला ब्राईट करण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या लेखकाच्या हस्तस्पर्शामुळे मराठी माणसांची झोपही कशी उडते, यावरील भाऊंचे भाष्य जाणूनच घ्यायला हवे.

सन्माननीय व्यासपीठ, आणि बंधू भगिनींनो,

मुंबईकरांसाठी खास जळगावहून या पाच फूट चार इंच माणसाला बोलावण्याचे कारण काय? हा प्रश्न तुमच्या मनात अजूनही असेल. रेगॅनी आत्ता ओळख करून दिली, त्या परिचयात आर्थिक भाग जास्त होता, खरे म्हणजे ती ओळख पैशातच करून दिली आणि अशा ओळखीत सगळे आले, असे माधवराव म्हणतात. मला माझाही दृष्टिकोन व्यक्त करायला आवडेल.

मित्रांनो, माधवरावांचा तसा माझा खूप जवळचा परिचय आहे, असे नाही. जळगावमध्ये एकच वेळा एकत्र आलो, तेव्हा त्यांची भेट झाली. श्री. बर्वे त्यांचे व्याही आहेत. यांनी हा स्नेह भेटीचा प्रसंग घडवून आणला, आणि आम्ही गुणांचे पूजक असल्यामुळे की काय, परस्परांच्या प्रेमात पडलो, असे म्हणायला हरकत नाही. काही अंशी मी स्वतःच समोरच्या

खुर्चीत बसलो आहे असे मला वाटले आणि बऱ्याच अंशी त्यांनाही तसे वाटले असावे, म्हणून आजची ही पसंती, त्यांनी तुमच्या सगळ्यांवर लादली आहे.

ज्यांच्या हातून पुस्तकांचे प्रकाशन केले जाते, ते सगळेच मान्यवर, चिकित्सक आणि समीक्षक वगैरे पूर्ण पुस्तक वाचतात असे नाही. माझ्या तीन चार पुस्तकांचे प्रकाशन ज्यांच्या हस्ते झाले, त्यात कुमार केतकर एक आहेत. आता ते येथे नाहीत, पण त्यांनी ते पुस्तक वाचल्यासारखे वाटले नाही. (हंशा...) मी मात्र तुम्हाला एक खात्री देऊन सांगतो की, हे पुस्तक मी पहिल्या पानापासून ते शेवटच्या पानापर्यंत वाचले आहे. केवळ वाचले एवढे नव्हे, जवळपास त्याचा अभ्यास केला. माधवरावांबद्दल आत्तापर्यंत आपण माझ्या आधीच्या वक्त्यांकडून बरेचसे ऐकले. या आधी दाखविलेल्या फिल्मने त्यांच्या कर्तृत्वावर चार चांद लावले. आता माधवरावांबद्दल मी बोलायचे, हाही एक तसा कठीण प्रसंगच आहे. त्यातल्या त्यात, माझे मित्र कुमार केतकर यांनी बोलल्यानंतर, इतरांसाठी ते बोलण्यासारखे ठेवतात, असा काही भाग नाही. सिद्धहस्त पत्रकार, लेखक, विचारवंत या नात्याने त्यांचा तो अधिकार आहे, असे मी मानतो.

आत्तापर्यंतच्या वक्त्यांच्या विवेचनातून आणि आता दाखविलेल्या फिल्ममध्ये, बऱ्याच अंशी दोन विषय कव्हर झाले. परंतु, वक्त्यांनी ज्या पैलूंना स्पर्श केला नाही ते मी सांगणार आहे. महाराष्ट्रीयन माणसामध्ये नेमके काय कमी असते, याचे विवरण करीत असताना, माधवरावांनी अनेक पैलू उलगाडले, उणिवा मांडल्या आहेत; महत्वाकांक्षी नसतो, अल्पसंतुष्ट असतो आणि प्रॉपर्टी आणि पैसा यांच्या बाबतीत कमालीचा उदासीन असतो. किंबहुना बऱ्याच अंशी त्याला अशा भौतिकगोष्टींचा तिरस्कारच असतो, असा भिडेंचा अनुभव आहे.

बऱ्याच अंशी माझाही अनुभव तसाच आहे, आणि विशेष म्हणजे माझे सगळे मित्र, जर मला आपण राजस्थानी म्हणणार असाल तर त्याअर्थाने नाही ते. महाराष्ट्रीयन आहेत. असे का घडत असते? असा मी विचार करत असताना, मला एकदा या विषयावर नागपूरमध्ये बोलायला सांगितले होते. त्या वेळी मी त्यासाठी काही चिंतन त्यावेळी केले. एक गोष्ट माझ्या लक्षात आली की, कुटुंब प्रेम आणि कुटुंब वात्सल्य यामध्येसुद्धा आपण कुठेतरी कमी पडतो. आम्ही दोन आणि आमचे दोन याच्या पलीकडे विश्व आहे, असे मानण्याची वैचारिक तयारी जवळपास आपल्या मनाची नसते. मी, माझी पत्नी, माझी मुले इथे आपण थांबतो, का? आपल्या आई वडिलांना विसरतो, का? आजी-आजोबांना आपण विसरतो, का? नातवंडावर आपण तसे प्रेम करतो का? भावांना आपण सांभाळून घेतो का?

मोठा भाऊ असेल तर त्याच्याशी कसे वागावे, लहान असेल तर त्याला कसे सांभाळावे, गरजू असेल तर त्याचा स्वाभिमान न दुखविता त्याला कशी मदत करावी! अशा अनेक जटील समस्या कुटुंबामध्ये नेहमी निर्माण होत असतात. ‘नको ती झंझट’, म्हणून सर्वसाधारणपणे आपण तो विषय सोडून देतो. मला असे वाटते की, ती सगळ्यात मोठी घोडचूक आहे. जर नैसर्गिकरित्या आपल्याला विचार करायचा असेल तर, आपल्या व्यवसायामध्ये किंवा आयुष्यामध्ये, पहिली भागीदार नेहमी आई असते. त्यानंतर वडील असतात आणि आपल्या महत्वाकांक्षेमध्ये आपण त्यांना कृतज्ञतेने आणि कुटुंब संस्कृतीची निसर्गतः बजू राखली जाण्यासाठी सामील करून घेतले तर पत्नी, त्यानंतर मुलेही आपल्या भवितयासाठी, योग्य दिशेने, योग्य संस्कारांनी काम करण्यासारखी होतात.

ज्या वेळी आपण मोठे होतो, त्या वेळी आपल्याला असे वाटते की, ‘माझा त्यांचा काही संबंध नाही. माझी संपत्ती माझी. याच्यापुढे तुम्ही तुमचा पायावर उभे राहायला पाहिजे, तुला काय करायचे असेल ते कर. मला तू काही विचारू नकोस. माझ्या उत्पन्नावर माझे सगळे चालणार आहे, अशा स्वकेंद्री मनोवृत्तीमुळे एक प्रकारचा दुरावा निर्माण होतो; दुरावा निर्माण होऊन त्यातून स्वतंत्रता येते. आपण स्वातंत्र्य देतो. आपण अशा कृतीतून त्यांना स्वतंत्रेचा अर्थ समजावून सांगतो, पण जीवनात तर परस्परावलंबन असते, स्वतंत्रता तेवढी नसते.

माणूस हा जन्मापासून मृत्यूपर्यंत, अगदी पाळण्यापासून तर तिरडीपर्यंत कोणा न कोणावर अवलंबूनच असतो, आणि हे कटूसत्य आपण विसरतो, विसरून त्यामधला दुवा, जो आहे स्वतंत्रतेचा, त्यामागे सुसाट धावत असतो. त्या धावण्यामागे स्वतःचा अहं जो आहे, त्या अहंकाराचे प्रतिबिंब उमटलेले असते. त्या अहंकारासाठी कुटुंबाबाबतच्या प्रेमळ गोष्टीचा बळी आपण देतो. तिथेच नेमका, आपल्या महाराष्ट्रीयन माणसाचा जो विकासाचा वेग आहे, पुढे जाण्याची जी गतिमानता आहे, किंवा एखादा व्यवसाय उभा करायचा आहे, एखादा उद्योग करायचा आहे तर, त्याला खिळ बसते.

मित्रांनो, एवढ्या विस्ताराने आपल्याला कुटुंबाबद्दल सांगायचे कारण असे आहे की, या सगळ्या बाजू माधवरावांनी तंतोतंतपणे पाहिल्या. माधवराव मातृभक्त आणि पितृभक्त आहेत, अक्षरशः त्यांची तशी भक्ती आहे. ते असे मानतात की, मी जे काही आहे ते मातापित्याच्या संस्कारांमुळे आहे. श्रम-संस्कार आईकडून घेतलेले आहेत, प्रामाणिकपणा-वडिलांकडून घेतला, कठोर परिश्रम आईकडून मिळाल्यामुळे आणि त्या शिदोरीवर त्यांनी

आपली पुढची यशाची इमारत स्वतःहून बांधली, अगदी मॅट्रीकपर्यंत अनवाणी फिरणारा हा माणूस. त्यांचे वडील शिक्षक होते, त्या वेळचा शिक्षकाचा पगार, म्हणजे फार जेमतेमच असायचा. वडिलांनी खूप पवित्र काम केले. शिक्षण हे व्रत आहे. या व्रतस्थ माणसाने अनेक माधव उभे केले असतील. परंतु, घरात परिस्थिती साधारण. माधवरावांनी आपले सगळे शिक्षण स्वतःच्या पायावर उभे राहून केले.

सगळ्या ठिकाणी फिरले, वणवण फिरले, बी. ई. झाल्यानंतर ज्या वेळी एल्. एल्. बी. चा अभ्यास चालला होता, त्यावेळी ऑफिसचे काम संपल्यानंतर रात्री किंवा संध्याकाळी क्लासला जाऊन त्यांनी एल्. एल्. बी. ची पदवीसुद्धा प्राप्त केली. वास्तविक पाहता, इंजिनियरींग आणि एल्. एल्. बी. यांचा खास मेळ बसत नाही. परंतु, माधवरावांनी तो मेळ बसवला आणि त्यामुळे माधवरावांचे एक विशिष्ट व्यक्तिमत्त्व आपल्या सगळ्यांसमोर येते. ज्या वेळी ते ‘सेटरडे क्लबचे’ मुख्य म्हणून किंवा संस्थापक म्हणून परिचित होतात, त्या वेळी त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे समृद्ध दालन-आपल्या लक्षात येते. ज्या वेळी ते स्ट्रक्चरल इंजिनियरची असोसिएशन उभी करतात, त्या वेळी त्यांच्यातला मूळ इंजिनियर आपल्यासमोर साकार होतो. खरे म्हणजे बालपणीचे त्यांचे नाव माधव सेतु असे होते आणि आज या पुस्तकालाही ‘सेतु माधव’ हेच दिलेले आहे, हे पाहून मला खूप आश्चर्य मिश्रित कुतूहल वाटते. रेल्वेमध्ये असताना कल्चरल ॲकेडमी त्यांनी उभी केली आणि त्या कल्चरल ॲकेडमीला यशस्वीपणे चालवूनही दाखवले.

मित्रांनो, आपल्याला आत्तापर्यंत कोणीही सांगितले नाही, पण स्वतः माधवरावांनी शंभराच्या वर कविता लिहिल्या आहेत आणि वीसच्या वर नाटकांमध्ये त्यांनी प्रमुख भूमिका गाजवल्या आहेत. त्या व्हीलनच्या आहेत की, नायकाच्या आहेत हे माहीत नाही. (हशा...) परंतु, प्रमुख भूमिका त्यांनी मात्र गाजविल्या आहेत. तर असा असतो परिश्रमी माणूस! कष्टाळू तितकाच बहुरंगी, बहुदंगी! त्यांच्यातील अगदी वेगळ्या, विशिष्ट व्यक्तिमत्त्वाबद्दल सांगायचे आहे, ते असे की, आईवडिलांची भक्ती त्यांनी केली, हा तर एक महत्त्वाचा भाग आहे. स्वतःच्या मुलांबद्दल काय? दोघांकडे आपण बघितले. मी त्यांना भेटलोसुद्धा, चांगली मुले भाग्याची लक्षणे आहेत, असे आपण सगळेजण म्हणतो. लगेच भाग्यावर सोडतो! मला नाही वाटत माधवराव त्याला भाग्य म्हणतात. ‘ते घडेल’ या आशेवर सोडून देण्याऐवजी, ‘ते घडवून आणावे’ यावर त्यांची अधिक श्रद्धा आहे! माधवरावांच्या मुलांवर झालेले संस्कार हे, वडिलोपार्जित आहेत असेच मानावे लागेल. आजोबा, आजोबांनंतर वडील,

वडिलांनंतर माधवराव स्वतः आणि त्यानंतर मुले, आणि मुलांची मुले, नातवंडे. असा तो संस्कारांचाही प्रवास आहे. आपल्याला वाटत असेल की, हा एवढा कुटुंबवत्सल माणूस, अशा बहुव्यापी माणसाला वेळ तरी कसा मिळतो? संसाराची एक बाजू सांभाळली गेली पाहिजे. ही बाजू भूमिका अर्थातच पत्नीची येते, ती बाजू, भक्कमपणे सांभाळली, त्याच्या पत्नीने. काही असाध्य आजारांमुळे त्या फार लवकर गेल्या, त्या सुद्धा एक चांगल्या कलाकार होत्या आणि त्यांनी माधवरावांना समर्थ अशी साथ त्या काळामध्ये दिली, खूप प्रयत्न करूनही ते त्यांना वाचवू शकले नाही, आत्ताच्या पत्नी या स्वतः एम.डी. गायनॉकॉलॉजीस्ट आहेत. ज्या दिवशी त्यांचे लग्न झाले, त्या दिवशी यांच्या आर्थिक परिस्थितीमध्ये बरीच तफावत होती. त्यांनी स्वतःच्या व्यवसायामध्ये उच्च कोटीचे यश मिळवलेले होते. एम. डी. पदवी काही इंजिनियर पदवीपेक्षा दुय्यम आहे, असे नाही माझ्या अनुभवाने मी आपल्याला सांगू इच्छितो की, त्याचा आय. क्यू. (बुद्धीगुणांक) निश्चितच उच्च असतो. अशी पत्नी मिळाल्यानंतर तिच्याशीही त्यांनी संसार जोडला, सेतू बांधला. एकमेकांना त्यांनी मदत केली, त्यामुळे त्यांना वेळ काढता आला. घरातील संस्काराबरोबर, सामाजिक कामही मनःपूर्वक करता आले.

आपण आपल्या पत्नीला अशी बरोबरीची, सन्मानाची वागणूक देतो का? की तिचे काम चूल आणि मुल एवढेच आहे, असे समजतो किंवा तिने सुद्धा एक नोकरी करावी, आणि मग घर व्यवस्थित चालेल अशा भावनेने आपण तिच्याकडे बघतो का? पत्नीला योग्य ते स्थान किंवा किमानपक्षी बरोबरीच्या दर्जाचे स्थान देऊन तिच्याशी आपण वागतो, असे सहसा दिसत नाही. मात्र माधवरावांनी आयुष्याच्या सहचारिणीच्या भूमिकेचा यथायोग्य आदर केला आणि ख्रिजिनदार, किल्लेदार, अकाऊंटंट, प्रसिद्ध ब्रिज इंजिनियर एवढ्या सगळ्या भूमिका आज त्यामुळेच या निभावत आहेत.

हे सगळे मी आपल्याला सांगत असताना माधवरावांचे एक चित्र आपल्यासमोर विस्ताराने मांडले, माझ्या त्यामागे एक स्वार्थी हेतू आहे. या स्वार्थाला समाजाच्या हिताचे कारण आहे. अशीच कुटुंबे आपण उभे करत राहिलो, तर मला नाही वाटत की, महाराष्ट्रीयन माणूस कोणत्याही बाबतीमध्ये, कसल्याही परिस्थितीत मागे राहू शकेल! (टाळ्या...) पण दुर्दैवाने असे बघतो की, आपली कुठेतरी चूक होते. आपण कुठेतरी गोंधळ, गडबड करतो. म्हणूनच मित्रांनो, या सर्व गोष्टी आपण अगदी सखोल, मनापासून समजून घेतल्या पाहिजे.

आपल्या एका वाक्याने किंवा एका विचाराने जर एखादा तरुण धावला, तर कदाचित

त्याची दिशा चुकेल. आपल्या विचारांपैकी मी फक्त एका विचाराशी सहमत नाही आणि मी ते नमूद करू इच्छितो की, ‘जर पैसा मिळवायचा तो येनकेन मार्गाने, प्रकारे मिळवला तरी चालेल! पैसा मिळविण्यासाठी किंवा संपत्ती मिळविण्यासाठी जे काही करायचे असेल ते करा, पैसे चारायचे असतील तर चारा, दारू प्यायची असेल तर प्या किंवा पाजा, असे मात्र मी म्हणू शकत नाही (हशा...)’ ‘दारू पाजा किंवा काही करा, असा एक संदेश त्यातून मिळतो. आपण म्हणाल, जैन साहेब, धीरुभाईकडे व्यवहार करताना असे काही करावे लागले. मित्रांनो, धीरुभाईबद्दल मला नितांत आदर आहे. माझ्या कदाचित या मताशी एक चांगले मत म्हणून तरी धीरुभाई सहमत होतील, किंवा असतील! (हशा...)’ इतरांचे विचार समजून घ्यायचे, त्यांचे स्वागत करायचे, त्याचे विश्लेषण करायचे आणि त्यातून आपल्याला काही शिकण्यासारखे असेल, तर ते शिकायचे. एवढे वैचारिक औदार्य मी ठेवत असतो, म्हणून हा एक लहानसा विचार बाजूला सारूनसुद्धा मला असे म्हणायचे की, त्यांना मराठी माणसाला लागलेली झोप उडवायची आहे. त्यासाठी त्याचा ते आरंभबिंदू म्हणून उपयोग करतात. जीवनात माणूस स्वतः जे करित नाही, ते दुसऱ्याला करायला कसे सांगेल? भिडे साहेब, मला तुम्हाला एक विचारायचे आहे की, आपल्या वडिलांनी आपल्याला जे संस्कार दिलेले आहेत, ते दिले नसते तर आपण आज जिथे आहात, तिथे पोहचू शकला नसतात हे तुम्ही स्वतः म्हणता. आपण आपल्या मुलांना ते संस्कार दिले नाहीत तर कसे चालेल? मग आपल्या महाराष्ट्रीयन लोकांचा हा जो वर्ग आहे, त्यांना कोणत्याही संदर्भाशिवाय आपण केवळ एवढाच निरोप दिला, तर केवढा मोठा अनर्थ ओढवेल! म्हणून हा विषय मी आपल्यासमोर विस्ताराने मांडला.

मित्रांनो, माझ्या आज्ञाच्या विवरणामध्ये आपल्याला कळले आहेच. माधवराव एक चांगले, कलावंत आहेत. परंतु, कलाकारांबद्दल जर आपल्याला मत विचारले, तर ते थोडसे भीती वाटावे असे आहे! (हशा...) यांचे म्हणणे असे आहे की, पु. ल. किंवा अमिताभ बच्चन वगैरे म्हणजे यांच्या लिजंड बिल्डींगमध्ये काही भाग नाही. मला असे वाटते की, एखाद्या राजाने इतर राज्यांमध्ये स्वारी करायची असेल, राज दरबार भरलेला आहे, अत्यंत गहन असा प्रश्न आहे, त्या वेळी मध्येच एक विदूषकी उभा राहतो आणि काही तरी विनोद करून तो त्या सभामंडपामधले एकूण जे वातावरण आहे, त्या वातावरणाला हलके फुलके करतो. मला असे वाटते की, विदूषकाचे हे काम फार मोठे आणि महत्त्वाचे आहे. या समारंभाची सुरुवात करत असताना, इथे मुलींनी जे गाणे प्रस्तुत केले, त्यामुळे किती

मोठी वातावरण निर्मिती झाली. एक पवित्रपणा या हॉलमध्ये गुंजायला लागला आणि तो गुंजण्यासाठी त्या मुली कारणीभूत होत्या कारण ती कला आपल्या स्वतःमध्ये आहे. ती आपल्या स्वतःमध्ये असताना आपण त्यामध्ये रमून जात आहात, हे दिसत असतानासुद्धा आपण त्यांच्याबद्दल आकस ठेवता किंवा असे कुठे तरी म्हणता, मला ते खटकले, पण मी त्याचाही अर्थ काढायच्या मागे लागलो की, हो अशा प्रकारचा विरोधाभास असणे हेसुद्धा मोठ्या माणसाचे लक्षण आहे! (हशा...)

ज्या माणसाला उत्कृष्टता आणि लक्ष्य या दोन गोष्टींबद्दल वेड लागलेले आहे, त्याने तो पछाडलेला आहे, अशा माणसाला असल्या प्रकारच्या तडजोडी जीवनामध्ये चालत नाहीत. त्याला एकच ध्यास असतो की, हे घडले पाहिजे, म्हणजे घडलेच पाहिजे! आणि अमक्याच पद्धतीने ते घडले पाहिजे. इंजिनियर हा व्याख्येने अचूक काम करणाराच असतो, आणि त्याच्यातही हा इंजिनियर विद्यापीठात दुसऱ्या क्रमांकावर आलेला म्हटल्यावर, तो आणखी अधिक अचूक काम करणारा आहे! अशा या सगळ्या परिस्थितीमध्ये ते “येच्या गबाळ्याचे काम नव्हे” आणि त्यामुळे त्यांना तसे वाटणे साहजिक आहे. ‘प्रत्येक वस्तू आपल्या जागी आणि प्रत्येकासाठी तिची नमूद जागा’ परंतु **Everything in it’s place and everything has a place.** हे वैचारिक औदार्य आहे, हेसुद्धा आपल्या महाराष्ट्रीयन मनामध्ये जास्त प्रमाणात असायला हवे. कारण हे औदार्य यशाची दुसरी गुरुकिल्ली आहे. विशेष म्हणजे माधवरावांच्या मनामध्ये ते ओतप्रोत आहे! संस्थांच्या माध्यमातून हजारो-हजारो लोकांना, त्यांनी जोडले. आता ते स्वप्न बघत आहेत की, हजार लोक असे तयार करायचे; की ते प्रत्येकी एक एक लाख टाकतील. अशा प्रकारे शंभर कोटींचा व्हेंचर कॅपीटल फंड उभा करायचा आणि महाराष्ट्रीयन माणसांपैकी ज्याला कुणाला गरज असेल, जो कुणी गांजला-त्रासला असेल त्यासाठी तो वापरायचा. त्याच्यासाठी काय करायचे, हा ही एक फार गहन आणि फार मोठा विषय आहे परंतु असा एक फंड उभा करायचा, तेही वयाच्या ७५ व्या वर्षी ! केवढे मोठे स्वप्न आहे! म्हणूनच केतकरांनी त्यांना उद्देशून म्हटले की, ‘ते २६ वर्षांचे तरुण आहेत, ७५ वर्षांचे वृद्ध नाहीत!’

मित्रांनो, ज्या वेळी माणूस स्वतःला विसरतो आणि समाजाकडे डोळसपणे बघू लागतो, दुसऱ्यांच्या भल्यासाठी तो झटू लागतो त्या वेळी त्याला विलक्षण असा उत्साह प्राप्त होतो. त्या उत्साहातून तो जे काम करत असतो. अद्वितीय असे काम तो करत असतो. आज माधवराव तेच करत आहेत, म्हणून मला असे वाटते की, आता सध्या त्यांनी जी कला आत्मसात करायला सुरुवात केली, आहे ती म्हणजे ईश्वरालासुद्धा ब्राईट करून

‘श्री. माधवराव भिडेंचे पुस्तक म्हणजे ईश्वरालाही ब्राईट करण्याचा सुंदर प्रयत्न!’

टाकायचे, त्यामुळे सर्वदूर प्रकाशच पसरणार आहे. आपल्याला शंभर वर्षे तरी जगता यावे, समाजाची सगळी कामे करता यावीत, तरच या सगळ्यांसाठी, महाराष्ट्रासाठी, महाराष्ट्रीयन माणसांसाठी काही होणे शक्य आहे. हा उत्साह त्यांना याच कामामधून मिळणार आहे मला असे वाटते. माधवरावांनी आयुष्याची किमानपक्षी शंभर वर्षे पूर्ण करावीत, आणि ते सगळे कर्तृत्व बघण्याचे भाग्य आपल्या सगळ्यांना प्राप्त व्हावे, अशीच एक सदिच्छा व्यक्त करून मी आपली रजा घेतो.

जय हिन्द, जय महाराष्ट्र !